

» locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum : quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in » Lege Moysi et Prophetis et Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, sicut Evangelium loquitur, quod modo lectum est, » ut intelligerent Scripturas; et dixit eis : Quia sic scriptum est, et sic oportebat Christum » pati, et resurgere a mortuis tertio die, et prædicari in » nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum » per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem¹. » Illud non vidimus, sed hoc videmus. Quando ista promittebantur, nondum videbantur. Apostoli Christum præsentem videbant : sed toto orbe terrarum diffusam Ecclesiam non videbant : videbant caput, et de corpore credebant. Habemus vices nostras, habemus gratiam dispensationis et distributionis nostræ : ad credendum certissimis documentis, tempora nobis in una fide sunt distributa. Illi videbant caput, et credebant de corpore : nos videmus corpus, credamus de capite.

¹ Luc. xxiv, 44-47.

SERMO CCXLIII¹.*In diebus Paschalibus, XIV.*

De resurrectione Domini secundum Joannem, in illud cap. xx : *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Et de membrorum usu post resurrectionem.

I. NARRATIO resurrectionis Domini nostri Jesu Christi secundum evangelistam Joannem hodie legi coepit. Hoc enim scitis, et commendaveram vobis, secundum omnes quatuor Evangelistas istis diebus resurrectionem Domini recitari. In his ergo quæ audivimus, illud tantum solet movere, quare dixerit Dominus Jesus mulieri quærenti corpus ejus, et eum jam vivum agnoscenti : « Noli me » tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum². » Dixi autem vobis, et meminisse debetis, non omnia omnes dicere; sed dici ab aliis, quæ ab aliis prætermissa sunt. Non tamen ita ut inter se repugnare credendi sint, si absit contentio, et adsit pietas intelligentis. Nam sicut legitur apud evangelistam Matthæum, posteaquam resurrexit, occurrit duabus mulieribus, in quibus et ista erat; et dixit eis : « Avete. Illæ autem accesserunt, et » tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum : » et utique ad Patrem nondum ascenderat. Quomodo huic nunc dicitur : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem » meum³? » Sic enim verba ista videntur sonare, quasi

¹ Alias de Diversis 6. — ² Joan. xx, 17. — ³ Matth. xxviii, 9, 10.

tunc eum posset tangere Maria, quando ascendisset in cœlum. Si in terra positum non tangit, in cœlo sedentem quis mortalium potest tangere?

II. Sed ille tactus fidem significat. Tangit Christum, qui credit in Christum. Nam et illa mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, dixit apud se ipsam: « Si tetigero » fimbriam vestimenti ejus, salva ero¹. » Fide tetigit, et sanitas subsecuta est, quam præsumpsit. Denique ut nossemus quid sit vere tangere, Dominus continuo dixit Discipulis suis: « Quis me tetigit? Et dixerunt Discipuli: » Turbæ te comprimunt, et dicis: Quis me tetigit? Et » ille: Tetigit me aliquis². » Quasi dicens: Turba premit, fides tangit. Videtur ergo ista Maria, cui dixit Dominus: « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem » meum, » Ecclesiæ gestare personam, quæ tunc in Christum credidit, cum ascendisset ad Patrem. Ecce vos interrogo, quando credidistis; interrogo Ecclesiam toto orbe terrarum diffusam, cujus persona erat in una fœmina: et una voce mihi respondet: Tunc credidi, cum Jesus ascendisset ad Patrem. Quid est: Tunc credidi, nisi tunc tetigi? Multi carnales Christum tantummodo hominem putaverunt, Divinitatem in illo latentem non intellexerunt. Non bene tetigerunt, quia non bene crediderunt. Vis bene tangere? Intellige Christum ubi est Patri cœternus, et tetigisti. Si autem hominem putas, et nihil amplius putas, tibi nondum ascendit ad Patrem.

III. Adhibuit ergo Dominus Jesus speciem corporis sui humanis sensibus, ad confirmandam carnis resurrectionem. Nihil nos aliud docere voluit, ostendendo se vivum in corpore post resurrectionem suam, nisi ut credatur a nobis resurrectio mortuorum. Cum ergo integra instauranda sint omnia, quæri solet ab eis qui scire desiderant,

¹ Matth. ix, 21. — ² Luc. viii, 45, 46.

et rursus proponi solet ab eis qui litigare desiderant, quæstio difficilis de usu membrorum. Dicunt enim, corpus nostrum habere omnia membra sua, et apparere quæ membra quibus sint operibus necessaria. Quis enim nesciat, quis non videat, ad videndum nos habere oculos, aures ad audiendum, linguam ad loquendum, nares ad olfaciendum, dentes ad mandendum, manus ad operandum, pedes ad ambulandum, illa etiam membra quæ pudenda dicuntur, ad generandum? Porro autem interiora etiam viscera, quæ ne horrerent aspectibus, voluit Deus esse contacta; interiora nostra et intestina quæ dicuntur, ad quos usus valeant, et multi hominum, et melius medici cognoverunt. Argumentantur ergo et dicunt nobis: Si aures habebimus ut audiamus, oculos ut videamus, linguam ut loquamur; dentes quare habebimus, si non manducabimus, fauces, pulmones, stomachum, intestina qua cibi transeunt; et pro nostræ valetudinis temperie commutantur; postremo illa ipsa membra quæ vocantur pudenda, quare, inquiunt, habebimus, ubi nulla erit generatio, nulla digestio?

IV. Quid eis respondeamus? numquidnam dicturi sumus sine intestinis nos resurrecturos, ad similitudinem statuarum? Nam de dentibus facile respondetur. Dentes enim non tantum nos adjuvant ad mandendum, verum etiam ad loquendum; sicut plectrum nervos, sic linguam nostram, ut syllabas sonet, percutientes. Cætera ergo membra nostra erunt ad speciem, non ad usum; ad commendationem pulchritudinis, non ad indigentiam necessitatis. Numquid quia vacabunt, ideo indecora erunt? Et quidem nunc quia imperiti sumus, et causas rerum ignoramus, si videantur interiora nostra, horrentur potius quam diliguntur. Quis enim novit, quemadmodum sibi invicem connexa sint membra, et quibus numeris coapta?

Unde vocatur etiam harmonia; quod verbum dictum est de musica: ubi videmus certe in cithara nervos distentos. Si omnes nervi similiter sonent, nulla est cantilena. Diversa distentio diversos edit sonos: sed diversi soni ratione conjuncti pariunt, non videntibus pulchritudinem, sed audientibus suavitatem. Istam rationem quisquis in membris humanis didicerit, tantum miratur, tantum delectatur, ut omni visibili pulchritudini ista ratio ab intelligentibus præferatur. Modo eam nescimus; sed tunc sciemus: non quia nudabuntur, sed quia etiam cooperta latere non poterunt.

V. Respondebit mihi aliquis, et dicet: Quomodo si cooperta erunt, latere non poterunt? Corda nostra non latebunt, et viscera latebunt? Cogitationes, fratres mei, cogitationes quas modo non videt nisi Deus, omnes invicem videbunt in illa societate sanctorum. Nemo ibi vult tectum esse quod cogitat, quia nemo ibi male cogitat. Unde ait Apostolus: « Nolite ante tempus quidquam judicare: » id est, ne temere judicetis, quod non videtis quo corde quis faciat. Si aliquid fit, quod et bono corde fieri potest, noli reprehendere: noli tibi amplius quam humanitas exigit usurpare. Cor videre, Dei est: hominum autem non est, nisi de his quæ manifesta sunt judicare. « Nolite ergo, inquit, ante tempus quidquam judicare. » Quid est « Ante tempus? » Sequitur, et dicit: « Donec » veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum. » Quas dixerit tenebras, consequentibus verbis evidenter ostendit: « Illuminet, inquit, abscondita tenebrarum. » Quid est hoc? Audi quod sequitur: « Et manifestabit cogitationes cordis¹. » Hoc est illuminare abscondita tenebrarum, manifestas facere cogitationes cordis. Modo ergo cogitationes nostræ nobis ipsis, singulis quibusque

¹ 1 Cor. iv, 5.

in luce sunt, quia novimus eas: sed proximis nostris in tenebris sunt, quia non vident eas. Ibi quod nosti te cogitare, et alter sciturus est. Quid times? Modo vis abscondere, modo times publicari cogitationes tuas: forte enim aliquid mali aliquando cogitas, forte aliquid turpe, forte aliquid vanum. Nihil ibi nisi bonum, nihil nisi honestum, nihil nisi verum, nihil nisi purum, nihil nisi sincerum, quando ibi fueris, cogitabis. Quomodo vis videri modo faciem tuam, sic tunc voles videri conscientiam tuam. Nam et ipsa agnitio, charissimi, ipsa agnitio nonne omnium nostrum erit? Putatis quia me cognituri estis, ideo quia me nostis, et patrem meum non estis cognituri, quem non nostis, aut nescio quem episcopum, qui ante multos annos in hac Ecclesia fuit? Omnes noscitis. Qui ibi erunt, non ideo se agnoscent, quia facies videbunt: majori notitia ibi erit invicem agnitio. Sic videbunt omnes, et multo excellentius, quomodo hic solent videre Prophetæ. Divine videbunt, quando Deo pleni erunt. Nec quod offendat erit, nec quod lateat cognitorem.

VI. Erunt ergo ibi membra integra, etiam quæ hic pudenda sunt, sed ibi pudenda non erunt. Non ibi erit sollicitum integritatis decus, ubi non erit libidinis dedecus. Ecce etiam hic, ubi omnium quodam modo nostrorum operum necessitas mater est; quæ necessitas tunc non erit, tamen invenimus aliqua quæ Deus posuit in corporibus ad nullos usus, sed ad solum decus. Jam dudum per membra currebam: et nunc ea paulo diligentius retexamus. Oculos habemus ad videndum, aures ad audiendum, nares ad olfaciendum, os et linguam ad loquendum, dentes ad mandendum, guttur ad vorandum, stomachum ad suscipiendum et coquendum, intestina ad trajiciendos cibos ad ima, et illa quæ pudenda appellantur, vel ad egestionem, vel ad generationem: ad operandum manus, ad ambulandum pe-

des. Barbæ quis usus, nisi sola est pulchritudo? Quare Deus barbam creavit in homine? Speciem video, usum non quæro. Apparet fœminæ quare habeant ubera, utique ut parvulos lactent: mammillas viri quare habent? Interroga usum, nullus est: interroga speciem, decet mammillatum pectus et viros. Virili pectori mammillas detrahe, et vide quantam pulchritudinem dempseris, quantam ingeris fœditatem.

VII. Sic ergo, charissimi, sic credite, sic tenete, multorum membrorum ibi usum non futurum, sed decus nullius defuturum. Nihil indecorum erit ibi, summa pax erit, nihil discordans, nihil monstruosum, nihil quod offendat aspectum, in omnibus Deus laudabitur. Nam si nunc in ista infirmitate carnis et tenera operatione membrorum apparet tanta corporis pulchritudo, quæ illicit libidinosos, et ad quærendum excitat sive studiosos sive curiosos: et si inveniatur in corpore ratio numerorum, non alius artifex horum, alius invenitur esse cœlorum, sed idem ipse creator infimorum atque summorum: quanto magis ibi, ubi erit libido nulla, nulla corruptio, nulla deformis pravitas, nulla ærumnosa necessitas, sed interminata æternitas, pulchra veritas, summa felicitas?

VIII. Sed dicis mihi, quid acturus sum? Usus membrorum ibi non erit, quid acturus sum? Nulla actio tibi videtur stare, videre, amare, laudare? Ecce dies isti sancti, qui post resurrectionem Domini celebrantur, significant futuram vitam post resurrectionem nostram. Sicut enim Quadragesimæ dies ante Pascha significaverunt laboriosam vitam in hac ærumna mortali: sic isti dies læti significant futuram vitam, ubi erimus cum Domino regnaturi. Vita quæ significatur Quadragesima ante Pascha, modo habetur: vita quæ significatur quinquaginta diebus post resurrectionem Domini, non habetur, sed speratur, et spe-

rando amatur; et in ipso amore Deus qui promisit ista, laudatur, et ipsæ laudes Alleluia sunt. Quid est enim Alleluia? Verbum est Hebræum, Alleluia; Laudate Deum. Allelu, Laudate; ia, Deum: Alleluia ergo laudate Deum sonamus, et invicem nos excitamus ad laudandum Deum: concordibus cordibus melius quam citharæ chordis, dicimus laudes Deo, cantamus Alleluia. Et cum cantaverimus, propter infirmitatem recedimus, ut corpora reficiamus. Quare reficimus, nisi quia deficiamus? Deinde tanta est infirmitas carnis, tanta hujus vitæ molestia, ut quælibet magna res veniat in fastidium. Quomodo desideravimus istos dies ad annum venturos, cum modo abirent; et quanta aviditate ad illos venimus per temporis intervallum? Si diceretur nobis: Sine cessatione dicite Alleluia, excusaremus. Quare excusaremus? Quia lassi non possemus, quia et ad ipsum bonum fastidio fatigaremur. Ibi nullus defectus, nulla fastidia. State, laudate: « Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri¹. » Quid quæris, quid ibi facturus sis? « Beati, ait, qui habitant in domo tua, » Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te². »

¹ Psal. cxxxiii, 1. — ² Id. lxxxiii, 5.

SERMO CCXLIV¹.*In diebus Paschalibus, XV.*

De eadem lectione Evangelii Joan. xx.

I. Ex Evangelio secundum Joannem resurrectio Domini coepit hodie recitari. Audivimus, et fidei oculis vidimus erga Dominum Jesum piæ mulieris affectum. Quærebat Jesum, sed tamen adhuc tanquam corpus requirebat hominis mortui, et diligebat tamen tanquam magistrum bonum. Non intelligebat eum resurrexisse a mortuis, non credebat, et quod a monumento remotum lapidem vidit, credens ablatum inde corpus quod quærebat, nuntiavit Discipulis rem dolendam. Cucurrerunt duo, quorum unus erat Petrus, alius Joannes. Ipse est enim quem diligebat Jesus, utique præ cæteris: nam omnes ut Dominus diligebat. Cucurrerunt, ut viderent utrum verum diceret mulier, sublatum esse corpus de monumento. Venerunt, attenderunt, non invenerunt corpus, et crediderunt. Sed quid crediderunt? Quod credere non debuerunt. Quando ergo audistis: « Et crediderunt, » forte putastis eos credidisse quod credere debuerunt, hoc est, resurrexisse Dominum a mortuis. Non hoc crediderunt, sed quod nuntiaverat mulier. Denique ut sciatis hoc eos credidisse, subjecit mox Evangelista, et ait: « Nondum enim noverant Scripturas, quia oportebat eum a mortuis resurgere². » Ubi

¹ Alias 17 ex Sirmondianis. — ² Joan. xx, 8, 9.

est fides? ubi est toties veritas contestata? Nonne eis ipse Dominus Jesus ante passionem aliquoties dixit tradendum se esse, occidendum, et resurrecturum? Loquebatur adhuc surdis. Jam Petrus ei dixerat: « Tu es Christus » Filius Dei vivi. » Jam audierat: « Beatus es Simon » Bar-Jona, quia non tibi revelavit caro et sanguis, sed » Pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu » es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam » meam, et portæ inferorum non vincunt eam¹. » Talis fides Domino crucifixo absorpta est. Tandiu enim Petrus Filium Dei credidit, donec videret in ligno pendentem, donec videret clavis affixum, donec videret mortuum, donec videret sepultum. Tunc perdidit quod tenebat. Ubi petra! ubi firmitas petræ? Petra erat ipse Christus, ille autem a petra Petrus. Ideo surrexerat petra, ut firmaret Petrum: nam perierat Petrus, nisi viveret petra.

II. Postea tamen, quando Dominus dixit mulieri, « Maria, » conversa agnovit eum, et appellavit Magistrum, « Raboni. » Manifestata est huic mulieri resurrectio Domini. Quid sibi ergo vult: « Noli me tangere, nondum » enim ascendi ad Patrem meum²? » Quæstio mirabilis multis modis. Primo quia vetuit se tangi, quasi male posset tangi a tangente. Deinde quia rationem reddens quare se tangi noluerit et prohibuerit, ait: « Nondum enim » ascendi ad Patrem meum: » quasi diceret: Tunc me tanges, cum ascendero ad Patrem meum. In terra positum tangere prohibebatur, et eum tangere poterat in coelo sedentem? Dixeram enim: Quid est: « Noli me tangere, » nondum enim ascendi ad Patrem meum? » Plus addo: Quando resurrexit, sicut et ipse dicit, et alii Evangelistæ, et audivimus jam, cum Lectiones sanctæ legerentur, apparuit Discipulis suis; et cum spiritum eum putarent, ait

¹ Matth. xvi, 17, 18. — ² Joan. xx, 16, 17.³ Florus ad Philip. ii. — ⁴ Matth. ix, 21. — ⁵ Luc. viii, 45. 17.

illis : « Quid turbati estis, et quare cogitationes ascendunt » in cor vestrum? Videte manus meas et pedes meos. » Palpate; et videte¹. » Numquid jam ascenderat? Nondum ascenderat ad Patrem suum, et dixit Discipulis suis : « Palpate, et videte. » Ubi est, « Noli me tangere? » Hic forte aliquis dicturus est. Tangi a viris voluit, a mulieribus noluit. Si foeminam horreret, non nasceretur ex foemina. Verumtamen quidquid hoc est quod potest facere qualemcumque quæstionem, ut dicatur Dominum se, antequam ad Patrem ascenderet, a viris tangi voluisse, a mulieribus noluisse², ait evangelista Matthæus. Ipse enim narravit occurrisse mulieres Domino resurgenti, in quibus erat et ipsa Maria, et tenuisse pedes ejus. Coartata est quæstio multis modis, quid sibi velit : « Noli me tangere, » nondum enim ascendi ad Patrem meum. » Totum quidquid locutus sum, ad hoc locutus sum, ut quæstionis difficultas augetur : videtis validam, et quasi insolubilem. Adjuvet me Dominus, ut solvatur. Qui dignatus est eam proponere, dignetur exponere. Orate mecum effectum : ad me aures, ad illum cor. Quod mihi suggerere dignatur, communicabo vobis. Qui melius intelligit, doceat me : sic doctor sum, ut indocilis non sim. Qui autem melius non intelligit, quod intelligit audiat a me.

III. Dominum Jesum, sicut audivimus, sicut apparet, hominem putabant Discipuli, et secundum hoc fidem suam libabant : altius non erigebant. In terra cum Christo ambulabant. Quod factus erat propter nos, hoc noverant : quod nos fecit, non noverant. Ipse est Christus et factor, et factus. Vide factorem : « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc » hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt³. » Vide factum : « Et Verbum caro factum

¹ Luc. xxiv, 38. — ² Matth. xxviii, 9. — ³ Joan. i, 1, et seq.

» est, et habitavit in nobis. » Videmus ergo Jesum, sed prædicata jam nobis fide Apostolorum¹. Quod nos novimus, illi nondum noverant. Non facio injuriam. Non audeo dicere ignorantes : sed tamen video ignorantiam confitentes. Non noverant, postea didicerunt, quod jam nos novimus. Christum et Deum et hominem, Christum et factorem rerum et factum in rebus, Christum et creatorem hominis et creatum hominem, nos novimus, illi nondum. Deus Christus æqualis est Patri : tantus est, quantum ille; talis est, qualis ille : hoc est quod ille; non hic est, qui ille. Hoc est quod ille; quia ille Deus, et ille Deus; ille omnipotens, et ille omnipotens; ille immutabilis, et ille immutabilis : hoc est quod ille. Non hic est, qui ille; quia ille Pater, hic Filius. Hoc quicumque novit, illi ascendit ad Patrem : qui hoc non novit, nondum illi ascendit Christus ad Patrem; parvulus cum illo est, in terra cum illo est, æqualis omnipotenti nondum illi est. Proficienti ascendit, cum illo qui proficit ascendit. Quid est ergo : « Noli me tangere? » Tactus fidem significat. Tangendo enim acceditur ad eum, qui tangitur. Mulierem illam videte, quæ fluxum sanguinis patiebatur. Dixit in corde suo : « Sanabor, si tetigero fimbriam vestimenti » ejus². » Accessit et tetigit, sanata est. Quid est, accessit et tetigit? Propinquavit et credit. Ut sciatis eam credendo tetigisse, Dominus dixit : « Tetigit me aliquis. » Quid est : « Tetigit me, » nisi credit in me? Et ut noveritis hoc esse « Tetigit me, » quod est credit in me; « Responderunt Discipuli, et dixerunt ei : Turbæ te communtant, et dicis : Quis me tetigit? » Si solus ambulares, si spatium tibi ambulandi turba fecisset, si nemo juxta te esset, bene diceres : « Tetigit me aliquis. » Turba premit te, tu unum tangentem commemoras. Et ille re-

¹ Florus ad Philip. ii. — ² Matth. ix, 21. — ³ Luc. viii, 45, 46.

petiit : « Tetigit me aliquis. » Prius enim dixerat : « Quis » me tetigit ? » et postea, « Tetigit me aliquis. » Nostis, quia dicitis : « Turbæ te comprimunt. Tetigit me aliquis. » Turba ista premere novit, tangere non novit. Constat hoc eum significare voluisse dicendo : « Quis me tetigit? Tetigit me aliquis. » Ut illum tactum fidem credamus esse tangentis, vel potius credentis accessum. Quid sibi ergo vult : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem » meum? » Quod me vides, hoc me putas : « Nondum » ascendi ad Patrem. » Hominem me vides, hominem me putas : sum quidem homo ; sed non hic stet fides tua. Noli me sic tangere, ut hominem tantummodo credas. « Nondum enim ascendi ad Patrem meum. » Ascendo ad Patrem meum, et tange me : id est, profice, intellige me æqualem Patri, et tunc tange, et salva eris. « Noli me » tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. » Quod descendi vides, quod ascendi nondum vides : « Nondum enim ascendi ad Patrem meum. » Memetipsum exinanivi « Formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo¹. » Hoc crucifixum est, hoc sepultum, hoc resuscitatum. Illud autem, « Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse æqualis Deo², » nondum vides. Quod ascendi nondum vides. Noli tangendo terram, cælum perdere : noli remanendo in homine, in Deum non credere. « Noli » me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem. »

IV. Procedat Arianus ; prius procedat Photinianus. Respondemus Photiniano : Noli tangere. Quid est : Noli tangere? Noli sic credere : nondum tibi Christus ascendit ad Patrem. Procedat Arianus. Ego, inquit, Deum credo Christum, sed minorem. Nec tibi adhuc ascendit ad Patrem. Cum ascenderit ad Patrem, extende te, ut tangas ;

¹ Philip. II, 7. — ² Ibid. 6.

extende te, tange Deum. Et ego, inquit, Deum profiteor ; sed alterius naturæ, et alterius substantiæ ; creatum, non per quem creata sunt omnia ; factum, non in principio Verbum sine tempore. Adhuc ergo infra es ; nondum tibi ascendit ad Patrem. Vis ascendat tibi ad Patrem? Crede, « Cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo. Rapina non erat, quia natura erat. » Rapina usurpatur, natura cognoscitur. « In forma Dei non rapinam » arbitratus est esse æqualis Deo. » Sic est natus, et semper natus ; et natus, et semper natus, et sine initio natus. Tu quid dicis, Ariane? Erat tempus, quando non erat Filius. Vides quia nondum tibi ascendit ad Patrem? Noli tangere, noli sic credere. Non est tempus inter Patrem et Filium. Genuit Pater, natus est Filius : sine tempore ille genuit, sine tempore natus est, per quem facta sunt tempora. Sic tange, et ascendit tibi ad Patrem. Verbum, sed coæternum Deo : Sapientia Dei, sed sine qua nunquam Pater fuit. Respondere tibi habet caro tua, et confabulatura tecum, dictura tibi in tenebris : Quomodo natus is fuit? Tenebræ tecum loquuntur. Exponatur mihi, clamas : clamo, exponatur mihi. Quid tibi vis exponatur? Natus est, an non natus? Non enim esset Filius, nisi natus. Si ergo natus est, fuit tempus quando non erat. Falsum est hoc : terra loqueris, de terra loqueris. Expone ergo mihi, ait, quomodo natus, si semper fuit. Non expono, non expono ; non possum. Non expono : sed pro me Prophetam oppono, « Generationem ejus quis enarrabit¹ ? »

¹ Isaï. LIII, 8.